יא: מאימתי פרק ראשון ברכות

ורבנן אמרי אהבת עולם ובו'. הלכך תקינו[א] לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם: **שכבר** נפטר **באהבה רבה.** עד הלכך מימריהו לכולהו. מירושלמי יש הא דתמרי שכבר נפטר באהבה רבה והוא שנה על אמר פירוש לאמר שלמד מיד באותו מקום. ונשאל להרב ר' יעקב כגון אנו שאין אנו לומדין מיד לאחר תפלת השחר שאנו טרודין והולכים כך בלא למוד עד אמצע היום או יותר אמאי אין אנו מברכין ברכת התורה פעם אחרת כשאנו מתחילין ללמוד. והשיב ר"י דלא קיימא לן כאותו ירושלמי הואיל וגמר' שלנו לא אמרו ואין צריך לאלתר ללמוד. ועוד אפי' לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה דעיקר אהבה רבה (ד) לק"ש נתקן ובשביל היא אינו נפטר מברכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח הדעת. אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בדברי תורה שהן עיקר לברכת התורה פוטרת כל היום. וא"ת מאי שנא מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה ליישב בסוכה. וי"ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו לכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק. אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה. וא"ת מפני מה אין אנו מברכין ליישן בסוכה. וי"ל דברכה דאכילה שמברכין ליישב פוטרתו. א"נ משום שמא לא ייישן והוי ברכה לבטלה שהרי אין בידו ליישן כל שעה שירצה. והיה אומר ר"ת כשאדם עומד ממטתו בלילה (בשחרית) ללמוד שא"ל לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אמצע שחרית פוטרת על שחרית אמרת ולא נהירא. והגרפתים נהגו לומר פסוקים (ה) וברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור הרי משנה (פ"א דפאה) ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן כו' שהרי (ו)ברייתא (מס' שבת קכו.) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אמר. אבל א"ל כמו שכתבתי ברור: **ה"ג ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל.** אבל לא גרס למדני מקיץ שאין זו ברכה אלא נקשה שאמר דוד: **וברכת** כהנים. ואין זה דוכן שהרי לא היו עומדים לדוכן עד לאחר הקטרת אמורים דאמרי' בתענית (פ"ד ד' כו:) שלשה פעמים ביום הכהנים עושאין כפיהם וכו' וא"כ הוה ליה למתני ד' פעמים אחד לפני הקטרה ואחד לאחר הקטרה אלא בלא גזירות כפיס אמרו ברכת כהנים כמו שאנו אומרים: מעוס

[1]יוצר אור ובורא חשך (ו) לימא יוצר אור ובורא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עושה שלום ובורא (ז) רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל (ח)לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא אלא אמר רבא [2]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן יוצר אור ובורא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה אמר אביי גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר [3]לר' פדת בריה אהבה רבה תניא נמי הכי [2]אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר [2]ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד א"ר יהודה אמר שמואל [3]השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א"צ לברך ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א"צ לברך ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמוד א"צ לברך] ורבא אמר [4]אף לתלמוד צריך (לחזור ו) לברך [5]דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא ורב הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך ומתני לן פרקין. מאי מברך א"ר יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו [6]לעסוק בדברי תורה ור' יוחנן מסיים בה הכי [7]הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך [8]ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה [9]אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות [10]הלכך לימרינהו לכולהו: תנן התם [11]אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא מאי ברכה אחת כי הא דרבי אבא ור' יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא בעו מנייהו מאי ברכה אחת לא הוה בידייהו ואתו שיילוהו לרב מתנה לא הוה בידיה אתו שיילוהו לרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אהבה רבה [12]ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי א"ר שמעון בן לקיש יוצר אור כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דאמר ר' זריקא א"ר אמי אמר ר' שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה אלא

יוצר אור וברא חשך [13]יוצר אור וברא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עושה שלום וברא (ט) רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל (י)לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא אלא אמר רבא [14]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן יוצר אור וברא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה אמר אביי גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר [15]לר' פדת בריה אהבה רבה תניא נמי הכי [2]אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר [2]ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד א"ר יהודה אמר שמואל [3]השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א"צ לברך ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א"צ לברך ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמוד א"צ לברך] ורבא אמר [4]אף לתלמוד צריך (לחזור ו) לברך [5]דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא ורב הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך ומתני לן פרקין. מאי מברך א"ר יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו [6]לעסוק בדברי תורה ור' יוחנן מסיים בה הכי [7]הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך [8]ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה [9]אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות [10]הלכך לימרינהו לכולהו: תנן התם [11]אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא מאי ברכה אחת כי הא דרבי אבא ור' יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא בעו מנייהו מאי ברכה אחת לא הוה בידייהו ואתו שיילוהו לרב מתנה לא הוה בידיה אתו שיילוהו לרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אהבה רבה [12]ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי א"ר שמעון בן לקיש יוצר אור כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דאמר ר' זריקא א"ר אמי אמר ר' שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה אלא

כפירוש מאי ברכה אחת יוצר אור: **ואם אומרים.** דקתני ברכו ברכה אחת: **ברכות אין מעכבות זו אם זו.** כיון דאם אחת ולא כיון דאם השניה נפקא מיהא ידי חובתו בהיות שכיון ואין חברתה מעכבת לומר שאין זו מועלת כלא זו. ומהכא שמע ר' זריקא דס"ל לר"ל דהך ברכה אחת יוצר אור היא: **אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי.** ולא אהבה רבה ואע"ג דמטא ליה זמנא שאף בלילה ראוי לומר כל שכן דיוון דאמרי יוצר אור ודאי מטיא זמנא ואפ"ה לא אמרי אלא יוצר אור ומו לא אמרי לה היינו דקאמר שמע מינה ברכות אין מעכבות זו את זו:

אלא

עין משפט נר מצוה

נד א מי' פ"ח מהלכות ק"ש הלכה ו טוש"ע סו"ס סימן נט פסקי ז:
נה ב מי' שם סמג עשין יט טור שו"ע סו"ס סימן ס פסקי ז:
נו ג מי' פ"ז מהלכות תפלה הלכה י טור שו"ע סו"ס סימן מז פסקי ז:
נז ד מי' שם סוס"ע שם פסקי כ:
נח ה מי' שם סוס"ע שם פסקי כ:
נט ו מי' פ"ו מהלכות תמידין הלכה ד:

רבינו חננאל

ורבנן אמרי אהבת עולם תניא נמי הכי אין אומרים אהבה רבה אלא אהבת עולם. וכן הוא אומר ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד. הלכך אהבת עולם אמרינן. והא דלקמן אמר ר' יהודה אמר שמואל השכים לקרות בתורה וכו' שכבר נפטר באהבה רבה. לא מיתיא הא דרבנן דאמרי אהבת עולם, דהא מימרא דשמואל מרא דשמואל דאמר אהבה רבה, ולטעמיה הוא דקאמר ולא סמכינן עליה. אמר רב יהודה אמר שמואל השכים לקרות בתורה או לשנות דם וכו' לאחר ק"ש אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה. דכתיב בה לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וכו'. אמר רב הונא למקרא צריך לברך למשנה אין צריך לברך ור' אלעזר אמר למקרא צריך לברך לתלמוד אין צריך. הא דאמר רב מאן דבעי למקרי בין למקרא בין למשנה בין לתלמוד ואפ' למדרש צריך לברך ברישא, קיימא לן כותיה. ואע"ג דרב הונא פליג עליה למשנה ור' אלעזר לתלמוד, ליתא הלכתא כוותייהו דהא תלמידי דרב הן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ועוד לא שוו אהדדי. ועוד רב מחסיר הוא. אמר רב פפא הילכך נימרינהו לכולהו. ואסיקנא א"ר פפא הילכך נימרינהו לכולהו, נימא אקב"ו על דברי תורה ועוד נימא והערב נא וכו' ונימא אשר בחר וכו' חז היא ברכות התורה. הא דר' זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר. כלומר, שמע ר' זריקא לרשב"ל דאמר אין ברכות מעכבות זו את זו, ודייק ברכה אחת יוצר אור. אי אמרת דקרי יוצר אור בלבד ומנית אהבת עולם לגמרי וקורא ק"ש, היינו דברכות אין מעכבות זו את זו, דהא לא מעכבא ליה אהבה רבה.

מסורת הש"ס

(א) [ספרים ג. וס"ע יבמות יא: וש"נ], (ב) [לקמן יב. ס"ש], (ג) [עי' תוס' נדה ח. ד"ה ולמדו], (ד) [לקמן יד:, (ה) [עי' תוס' מגילות מו. ד"ה מכאן ומו'], (ו) [לקמן מו. ד"ה מכאן ומו'], (ז) [ל"ל למדרש], (ח) [ל"ל כספרים שני דף יד:], (ט) [ל"ל מגילה לא ב], (י) [ל"ל כספרים שני דף יד:], (כ) נס"ל: למדנו, (ל) [מימרא פל"ג].

תורה אור השלם

1. יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני ה' עשה כל אלה:
ישעיהו מה ז
2. מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד:
ירמיהו לא ב

הגהות הב"ח

(ו) גמ' ולימא יוצר: (ב) שם שלום וכולא את הכל מי קא אמרינן דמסתיר: (ג) רש"י ד"ה יוצר וכו' וברא את הכל לקמיה מפרש: (ד) תוס' ד"ה שכבר וכו' פיש לק"ש נתקן ובשבילה פיש כל"ל ומיהא היא נמתקן: (ה) באו"ר דברכת כהנים:

גליון הש"ם

בגמ' לעסוק בו. עה"ש הגיגלסא על ד"ה שם ועוסקי כו'. מה"ש הגיגלסא ולומדי תורתך לשמה שם הלכך כו'. מה"ש והגלס"ם הגיגלסא אמר ר"פ הלכך

מוסף תוספות

א. בתוס' ריש כתב. ומכ"מ כתבו הגאונים שיש לנו לקיים דברי שניהם ונהגו לומר שחרית אהבה רבה וערבית אהבת עולם.

מוסף רש"י

שכבר נפטר באהבה רבה. אם תאמר הואיל ואמרינן שאין צריך לברך על תלמוד תורה שכבר נפטר באהבה רבה. מאי טעמא מברכינן על קריאת התורה בציבור, תרץ הלי והלא לא דמיא לגמ, דלא מברכינן עלה מאי דעבד בלא משום דהוה ליה מצוה בפני עצמה כדמתיקן בזרע, והוה ליה כמצות תפילין לו ציצית לו אבל מצות הלי אינה כמו ליה בעיא לברוכי (האורה סי' יא), בספרא דבי רב. תורת כהנים (לקמן יח: ס"ד ד"ה ר"ש סי' ה).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com